

Izv. prof. dr. sc. Jasna Šego

Sveučilište u Slavonskom Brodu

Trg Ivane Brlić Mažuranić 2

35 000 Slavonski Brod

jsego@unisb.hr

DJETETOV GOVORNO-JEZIČNI RAZVOJ U KONTEKSTU MONTESSORI PEDAGOGIJE

SAŽETAK

Cilj je ovoga rada prikazati osnovne elemente i specifičnosti Montessori pedagogije i istražiti u stručnoj literaturi doprinos Montessori pedagogije jezičnom razvoju djeteta predškolske dobi. U Montessori pedagogiji istaknuta je važnost primjerenih poticaja u skladu s razdobljima djetetove osjetljivosti u okolini koja potiče jezični razvoj. Montessori pedagogija oblikuje ozračje koje podržava prirodni proces učenja jezika komunikacijom, igrom i aktivnim sudjelovanjem u procesu učenja. Montessori pedagogija uz pomoć Montessori pribora i aktivnosti potiče djetetov jezični razvoj, razumijevanja govora, vještinu pisanja i čitanja, djetetovu samostalnost u učenju jezika, pružajući mu priliku za samostalno istraživanje jezika i komuniciranje s drugim osobama. Tako dijete otkriva svoje individualne interese i sposobnosti u učenju jezika i izgrađuje svoja znanja i vještine.

Gljučne riječi: *Montessori pedagogija, Montessori pribor, Montessori okolina, razdoblja posebne osjetljivosti, jezično-govorni razvoj*

UVOD

U središtu je Montessori pedagogije razvoj djeteta kao cjelovite osobe i stvaranje okoline koja potiče prirodni razvoj djetetovih sposobnosti, pri čemu se pristup učenju i razvoju prilagođava potrebama i sposobnostima svakoga djeteta. Djeca imaju slobodu izbora aktivnosti i pribora za koji pokazuju interes. Tako se potiče njihova znatiželja i prirodna motivacija za učenje. Specifičnosti Montessori pedagogije su: pripremljena okolina koja potiče samostalnost i istraživanje, Montessori pribor koji potiče radoznalost, prirodnu sklonost učenju prilagođen djetetovim razvojnim mogućnostima i pripremljeni Montessori odgojitelj koji djeluje u skladu s postulatima Montessori pedagogije. Jezični razvoj je

proces u kojem djeca stječu sposobnost razumijevanja i uporabe jezika. Marija Montessori je naglašavala važnost jezičnoga razvoja djeteta u ranoj dobi te je osmislila pribor i metode za poticanje djetetova govornog i pisanog izražavanja. Montessori pedagogija potiče sposobnost smislene uporabe jezika u izražavanju vlastitih misli i ideja. Montessori didaktički pribori na temelju provedenih istraživanja aktualiziraju potrebu pedagoški oblikovane i pripremljene okoline. Rani jezični razvoj uključuje četiri vještine: slušanje, govorenje, čitanje i pisanje. Razvoj slušanja i razvoj govora prethode razvijanju vještina pisanja i čitanja, koje su važne za djetetov uspjeh u školi i jedan su od pokazatelja uspješnosti u stjecanju akademskih kompetencija. Lawrence (2003) smatra da uspješnost

jezičnoga razvoja ovisi o poticajima koje dijete dobiva u svojoj okolini, tj. što je okolina govorno-jezično bogatija, dijete ima bolju priliku za jezični razvoj. U Montessori pedagogiji ističe se povezanost pripremljene okoline, pedagoških načela i važnost poznavanja razvoja djece predškolske dobi koji trebaju biti u skladu s razdobljima posebne osjetljivosti jezičnoga razvoja. Montessori (2003) naglašava važnost razvijanja dječjeg interesa i usmjerene pažnje u pronalazanju predmeta za vježbu, pri čemu proučava koja okolina nudi najpovoljnije vanjske uvjete za koncentraciju. Marija Montessori osmislila je poseban Montessori pribor za poticanje razvoja dječjega govora i pribor za poticanje vještine pisanja i čitanja. U pripremljenoj okolini djetetu se nudi raznovrstan Montessori pribor koji mu pomaže razvijati sposobnost govorenja, pisanja i čitanja u skladu s njegovim interesima i sposobnostima. Bašić (2011) ističe da se suvremenost Montessori pedagogije očituje u pristupu djetetu kao osobi pri čemu je dijete aktivni sudionik osobnoga razvoja. Istraživanja u praksi potvrđuju da Montessori pedagogija može uspješno odgovoriti na razvojne potrebe djece i sve složenije obrazovne zahtjeve modernoga društva. U ovome se radu opisuje djelovanje i uloga Marije Montessori u oblikovanju Montessori odgojno-obrazovne metode, znanstvena koncepcija i specifičnosti Montessori pedagogije. Montessori pedagogija prati razdoblja posebne osjetljivosti za razvoj djetetovih specifičnih sposobnosti. To je suvremena pedagoška disciplina koja se razvijala na temelju znanstvenih opažanja dječjega razvoja od najranije dobi i promatranju djetetova spontanoga učenja. Specifičnosti Montessori pedagogije su: pripremljena okolina koja potiče samostalnost i istraživanje, Montessori pribor prilagođen djetetovim razvojnim mogućnostima koji potiče radoznalost i prirodnu sklonost učenju i pripremljeni Montessori odgojitelj koji djeluje u skladu s Montessori principima rada. Pripremljena okolina omogućuje slobodno djetetovo kretanje i neovisno djelovanje, tj. samostalnost i duboku usredotočenost. Rad uz pomoć Montessori pribora usmjeruje djetetovu pažnju, normalizira ponašanje, tj. strukturira ga, što

se očituje u smirenosti i unutarnjem djetetovu zadovoljstvu. Montessori odgojitelj ima važnu ulogu u pripremi poticajne okoline i usmjeravanju djeteta prema samostalnoj aktivnosti. U poglavlju o jezičnom razvoju naglašava se važnost poticajne govorno-jezične okoline u kojoj dijete ima bolju priliku za razvoj. U posljednjem se poglavlju opisuje Montessori pribor i određene vježbe za poticanje jezičnih sposobnosti.

ZNANSTVENA KONCEPCIJA MONTESSORI PEDAGOGIJE

Marija Montessori (1870.-1952.) bila je talijanska liječnica i pedagoginja koja je na temelju novih znanstvenih spoznaja razvila teoriju i filozofiju odgoja poznatu pod nazivom Montessori pedagogija. Naglašavala je važnost djetetova jezičnoga razvoja u ranoj dobi i osmislila pribor za poticanje dječjega govornog i pisanog izražavanja. Godine 1907. otvorila je svoju prvu odgojnu ustanovu „Casa dei bambini“ u kojoj je djeci ponudila osmišljeni Montessori didaktički pribor u pripremljenoj okolini. Pružila je djeci priliku za praktično učenje, samostalne aktivnosti i razvoj u skladu s vlastitim sposobnostima. Rad Marije Montessori bio je usmjeren na ostvarivanje djetetove dobrobiti i otkrivanje djeteta kao bića kojemu je potrebno pružiti ljubav, pažnju, razumijevanje i podršku u procesu razvoja i odrastanja. Njezin znanstveni rad u području obrazovanja imao je velik utjecaj na osmišljavanje modernih obrazovnih praksi. Lawrence (2003) ističe da prema Montessori pedagogiji postoje opće značajke djetinjstva u skladu s kojima sva djeca u prvih šest godina života upijaju veliku količinu podataka bez ikakvoga svjesnog napora, prolaze kroz „osjetljiva razdoblja“, imaju snažnu potrebu za komuniciranjem, samostalnošću i istraživanjem okoline te usvajaju znanja kretanjem i osjetilima. Montessori promatra spontano djetetovo ponašanje i popisuje ono što djeca žele slijediti tijekom svoga rada. U svojoj knjizi „Otkriće djeteta“ ističe da djeca žele ponavljati vježbe i imati slobodu izbora, sami kontrolirati pogreške, analizirati pokrete, boraviti u tišini, lijepo se ponašati, imati red u okolini, održavati osobnu čistoću,

usavršavati osjetilne sposobnosti, pisati i čitati. Marija Montessori organizirala je diljem svijeta tečajeve i pouke za buduće učitelje i odgojitelje koji će se koristiti njezinom pedagogijom u radu s djecom. Godine 1929. osnovala je međunarodnu udružbu „Association Montessori International“ koje se i danas bavi istraživanjima dječjega razvoja i stručnim osposobljavanjem odgojitelja i učitelja. Uspoređivala je dijete sa sjemenom koje u sebi krije savršeni razvojni plan, a okolina i odrasli trebaju mu dati priliku za ostvarenje potencijala. Marija Montessori je 1949. godine nominirana za Nobelovu nagradu za mir.

Svoju odgojnu praksu Marija Montessori temelji na znanstvenim spoznajama iz medicine, psihologije i pedagogije. Montessori pedagogija slijedila je niz prirodnih fizioloških i psiholoških zakonitosti dječjega razvoja utemeljenih na medicinskim i psihologijskim spoznajama. Kao suvremena pedagoška disciplina razvijala se na temelju znanstvenih opažanja dječjega razvoja od najranije dobi i promatranju spontanoga učenja djece te je usmjerena na stvaranje okoline koja će poticati djetetov prirodni razvoj. Potaknuta spoznajama o važnosti ranoga djetetova razvoja, Montessori je proučavala znanstvene radove svojih suvremenika. Promatrajući dječji razvoj, osmislila je aktivnosti i materijale prilagođene dječjoj dobi i sposobnostima za poticanje motoričkih, senzornih i percepcijskih sposobnosti. Svoju odgojnu metodu razvijala je prema načelima Froebela i Deweya, pri čemu se odgoj i obrazovanje usmjeravaju prema djetetovim individualnim potrebama i interesima. Radeći na psihijatrijskoj klinici susretala se s djecom kojoj je bio potreban odgovarajući tretman i počela proučavati radove francuskih znanstvenika Itarda i Seguina. Njihove su metode uključivale rad s priborom za poticanje osjetilnosti i s predmetima u poticanju kognitivnog djetetova razvoja. Itard je smatrao da se djeci s teškoćama u razvoju može pomoći sustavnim promatranjem i odgovarajućim odgojnim postupcima, a svako osjetilo se može razviti vježbanjem. Edouard Seguin je razvijao posebne postupke i vježbe za djecu s teškoćama u razvoju kao što su vježbe slaganja određenih geometrijskih figura u zadanom prostoru. Njegov je način rada potaknuo

Mariju Montessori da sama na temelju iskustva i znanja oblikuje novi didaktički pribor. Prema Philipps (1999) Montessori pedagogija svoje temelje izgrađuje na znanstvenom promatranju spontanoga učenja djece, na poštovanju djetetove osobnosti, na poticanju djetetova samostalnog djelovanja. Tvrdnje M. Montessori (1949) da se inteligencija razvija osjetnim organima, motorikom i koordinacijom potkrijepili su znanstvenici najnovijim istraživanjima. Prema L'Ecuyer (2020), Montessori koncept je u skladu s trenutnim razumijevanjem neurorazvojnih procesa, uključujući rani senzorni i motorički razvoj korteksa. Eret i Jagnjić (2020) prikazom rezultata suvremenih istraživanja povezuju dostignuća Montessori pedagoških metoda i strategija sa znanstvenim pokazateljima obrazovne neuroznanosti i načinima pozitivnoga utjecaja na razvoj pojedinca. Rezultati istraživanja obrazovne neuroznanosti potkrijepit će postulate Montessori pedagogije da je za odgojni pristup važno razumijevanje razvojnih faza odrastanja. Lawrence (2003) bilježi da imamo znanstvene dokaze koji pokazuju da je razvoj dječjega mozga izravno povezan s kvalitetom i količinom iskustava djeteta u prvim godinama života. Montessori metoda uključuje promatranje i vođenje bilješki o dječjem ponašanju s ciljem razumijevanja procesa učenja i dječjega razvoja. Montessori pedagogija potiče i usmjerava djetetov razvoj u stjecanju operativnih znanja u područjima života u kojima će sudjelovati kao odrasla osoba s naglaskom na samostalno djelovanje.

SPECIFIČNOSTI MONTESSORI PEDAGOGIJE

Pedagoška koncepcija Marije Montessori strukturirana je Montessori prostorom, didaktičkim Montessori priborom i pripremljenim Montessori odgojiteljem. Prema Lillard (2012) Montessori didaktički pribor, odgojne skupine s različitim uzrastima djece i specifična metoda rada karakteriziraju Montessori metodu. Specifičnosti Montessori pedagogije su: pripremljena okolina koja potiče samostalnost i istraživanje, Montessori pribor koji potiče radoznalost,

prirodnu sklonost učenju i koji je prilagođen djetetovim razvojnim mogućnostima te pripremljeni Montessori odgojitelj koji djeluje u skladu s Montessori principima rada. Specifičnost Montessori metode čini pedagoški oblikovana okolina, tj. prostor u kojemu dijete može razvijati svoje kompetencije i uspostavljati socijalne odnose. Montessori pedagogija naglašava individualni razvoj svakoga djeteta vlastitim ritmom i načinom učenja. Temelji se na poticanju prirodnoga djetetova razvoja i stvaranju okoline koja potiče samostalnost. Bašić (2011) ističe da Montessori pedagogija pruža znanstveno utemeljenu antropologiju djeteta koju određuje dosljedna usmjerenost na dijete i njegovu vrijednost, poštovanje djeteta kao osobe i usmjerenost na njegov uspješan razvoj. Takvi postupci u okviru Montessori pedagogije motiviraju dijete na učenje, potiču višestruke djetetove interese, njegovu samostalnost u radu, pozitivan odnos prema radu i pozitivno socijalno ponašanje. U Montessori metodi sve aktivnosti razvrstane su od jednostavnijih prema složenijim. Montessori metoda koristi se stvarnim predmetima i slikama tako da djeca mogu dodirnuti i opipati pribor koji utječe na rad njihovoga mozga i privlači dječju pažnju. Lillard (2013) objašnjava da Montessori obrazovanje nalikuje učenju kroz igru što uključuje korištenje malih predmeta, individualni pristup, slobodu izbora, suradnju s vršnjacima, zabavu i izostanak nagrada i pohvala. Lillard (2012) ističe važnost autentičnosti i izvornosti Montessori pedagogije i vjernost njezinim načelima u radu s djecom. Djeca iz klasičnih Montessori programa pokazala su bolje rezultate u rješavanju društvenih problema te bolji uspjeh u akademskim vještinama. Prema Anđelković i Čubić (2023) ciljevi Montessori metode usmjereni su prema slobodi, cjelovitome razvoju i samorazvoju djeteta. Prema Bašić (2011) suvremenost Montessori pedagogije očituje se u pristupu djetetu kao osobi pri čemu je dijete stvaratelj vlastitoga razvoja. U središtu zanimanja Montessori pedagogije je dijete i njegovo samostalno djelovanje u pripremljenoj okolini. Prema Garmaz i Tomašević (2018) Montessori pedagogija u svojem središtu ima dijete koje promatra u njegovoj cjelovitosti.

Hicela (2012) ističe da je pedagoška koncepcija Marije Montessori ključ cjelovitoga pristupa djetetu, naglašavajući procese samoostvarenja. Primjena Montessori metode u odgoju i obrazovanju pridonosi pedagoškom pluralizmu i omogućuje usklađivanje različitih potencijala pojedinaca i njihovih različitih kultura. Prema Bašić (2011) Montessori pedagogiju mnogi pedagozi i stručnjaci iz područja odgoja smatraju odgovarajućim pedagoškim odgovorom na dječje razvojne potrebe i sve složenije obrazovne zahtjeve modernoga društva. Sablić, Rački i Lesandarić (2015) utvrdili su da se implementacijom Montessori pedagogije može osigurati bolja motivacija za učenje, višestruki interesi, samostalnost, pozitivan odnos prema radu te pozitivno socijalno ponašanje. Gentaz i Richard (2022) ističu da je Montessori svojom odgojnom metodom poticala akademsko učenje kao što su matematika i pisanje, društveno ponašanje u kojem djeca stječu kontrolu nad vlastitim ponašanjem. Istraživanja u praksi potvrđuju da Montessori pedagogija može uspješno odgovoriti na razvojne potrebe djece i sve složenije obrazovne zahtjeve modernoga društva.

MONTESSORI OKOLINA

Jasnu strukturu u organizaciji Montessori okoline čine pripremljeni Montessori pribor koji se u prostoru nalazi uvijek na istom mjestu, dostupan djeci za istraživanje. Prema Gentaz i Richard (2022) Montessori okolina djeci daje mogućnost slobodnoga kretanja i neovisnog djelovanja, čime se potiče samostalnost i duboka koncentracija. Pripremljena okolina omogućuje slobodan izbor aktivnosti. Severson-Kunz (2017) ističe da Montessori program i okolina potiču samostalno djelovanje i razvijaju unutarnju motivaciju i interes za ponuđene sadržaje. Znanstvenim je promatranjem Montessori otkrila da je sloboda izbora ključna za djecu kako bi se zadovoljile njihove individualne potrebe, a odgojne ih intervencije trebaju voditi prema samostalnosti. U Montessori pedagogiji sloboda izbora pomaže djetetu slijediti unutarnje poticaje bez pritisaka. Prema Lawrence (2003) Montessori okolina pomaže djetetu da uporabom jezi-

ka strukturira iskustva i samostalno identificira problem pronalazeći odgovore na svoja pitanja. Babić (1986) ističe da Montessori okolina nudi primjer učenja jezika u predškolskoj ustanovi, što pretpostavlja postojanje organizirane okoline u kojoj će dijete imati dovoljno mogućnosti za uporabu govora u različitim situacijama, a uloga odraslih je pružiti podršku djeci u jezičnim aktivnostima. Prema Manuel (2023) obrazovanje i razvoj u ranom djetinjstvu pouzdan su temelj za uspješan nastavak obrazovanja.

MONTESSORI PRIBOR

Philipps (1999) govori o primjerenosti Montessori pribora potrebama i sposobnostima djeteta, ističući dostupnost pribora, poticanje aktivne djetetove uključenosti u rad i mogućnost uočavanja pogreške u radu. Prema Guillen (2014) svaki Montessori pribor sadrži mogućnost kontrole pogreške i pruža mogućnost učenja ponavljanjem. Koristeći se Montessori priborom djeca uče putem osjetila i mogu doživjeti ono o čemu uče, tj. materijaliziraju osjetilima ono što im je apstraktno. Philipps (1999) kao primjer navodi djetetov rad s metalnim okvirima i umetaljkama kao i rad sa slovima od brusnoga papira kojima se potiče pokretljivost ruku za pisanje i razvija mišićno pamćenje. Montessori pribor uključuje vizualne i slušne elemente. Philipps (1999) objašnjava fenomen "usmjeravanja pozornosti" ili Montessori fenomen dugotrajnom zaokupljenošću djeteta nekom aktivnošću. Tijekom rada s Montessori priborom dolazi do polarizacije pažnje, normaliziranja ponašanja ili unutarnje strukturiranosti u ponašanju, koja se očituje u smirenosti i unutarnjem zadovoljstvu. Sama je Montessori govorila o važnosti rada dječjih ruku koje su instrument čovjekove inteligencije. Djeca imaju povratnu informaciju o uspjehu; on nije povezan s negativnim osjećajima, jer u odgoju ne postoje nagrade, kazne ni ocjenjivanje. Djeca borave u mješovitim odgojnim skupinama radi poticanja socijalne interakcije, a vizija je učenja usmjerena odozdo prema gore. Prema Philipps (1999) Montessori pribori podijeljeni su u pet područja. To su pet područja iz područja svakodnevnoga života, Montessori pribor

i vježbe iz područja razvoja osjetila, Montessori pribor i vježbe za razvoj jezika, Montessori pribor i vježbe za razvoj matematike, Montessori pribor i vježbe za razvoj kozmičkog odgoja. Montessori pribor potiče djecu na samostalno istraživanje i ima važnu ulogu u razvoju jezičnih sposobnosti. Indirektnu pripremu čine sve prethodne aktivnosti u kojima je dijete sudjevalo, a imale su pozitivan učinak na stvaranje i razvoj novih sposobnosti, poput temelja koji omogućuju nadogradnju novih vještina i sposobnosti. Sve ono što je doživjelo u ranijem razdoblju djetetu će biti od koristi u svladavanju težih zadataka koji ga očekuju. Korištenjem cjelokupnoga Montessori pribora odvija se neposredna priprema za razvoj jezičnih sposobnosti: govorenja, slušanja, pisanja i čitanja.

MONTESSORI ODGOJITELJ

Prema Šego (2009) odgojitelji trebaju biti osjetljivi na djetetove potrebe i poticanjem komunikacije motivirati djetetov spoznajni, jezični i socio-emocionalni razvoj. Uloga Montessori odgojitelja je pružiti podršku djetetu u prirodnom procesu samoostvarenja. Odgovarajućim ponudama pribora Montessori odgojitelj stvara uvjete u kojima će se dijete razvijati vlastitim tempom. Odgojitelj vodi i potiče djecu na samostalan rad kako bi razvijali vještine samodiscipline, samopoštovanja i neovisnosti. Wheeler (2018) naglašava da uspješna provedba Montessori programa zahtijeva stručno osposobljene Montessori odgojitelje koji će djecu poticati na putu samoostvarenja dosljednošću i iskustvom dužega rada s izvornim Montessori priborom. Garmaz i Tomašević (2018) ističu da Montessori odgojitelj priprema okolinu u kojoj će se djeca osjećati prihvaćeno. Odgojitelj ima ulogu pripremiti poticajnu okolinu i indirektno voditi razvojni proces grupe. Posredovanjem između pribora i djeteta Montessori odgojitelj usmjerava dijete prema samostalnoj aktivnosti i pažljivim promatranjem vodi bilješke o njegovu razvoju i postignućima. Pripremljeni odgojitelj zna promatrati dijete i zaključuje o fazama posebne osjetljivosti. De Seiro (2013) ističe stav Montessori o zadaći odgojitelja koji trebaju poštovati vrijeme unutarnjeg dječjeg razvoja, omo-

gućujući samostalno djelovanje u pripremljenoj okolini. Organizirana i pripremljena okolina dopušta djetetovim kreativnim snagama da se slobodno razvijaju i pomažu mu ostvariti svoja postignuća. Prema Lillard (2013) Montessori odgojitelj pažljivim promatranjem procjenjuje djetetov razvoj i pruža mu podršku pri upoznavanju s Montessori priborom, potičući ga na samostalno istraživanje i učenje. Posvećenost djetetu uključuje osvješćivanje vlastitoga ponašanja, usmjeravanje pozornosti djeteta na rad s Montessori priborom primjereno njegovome razvojnom stupnju. Ebner (2015) ističe da je duhovna kvaliteta učitelja punog ljubavi temeljni postulat Montessori pedagogije. Duhovnost se prepoznaje u odgojiteljevu svjetonazoru, u interakciji između odgojitelja i djece kao i u Montessori okolini. Montessori odgojitelj treba biti dosljedna, vedra, nježna i strpljiva osoba, pažljiva u govoru i kretanjama, koja djeci iskazuje povjerenje i tako potiče njihovu samostalnost. Ponašanje Montessori odgojitelja podrazumijeva sposobnost slušanja djeteta i uspostavljanja govorne komunikacije s djetetom. Šego (2009) ističe da odgojitelji u predškolskim ustanovama na kreativan način mogu pomoći djeci u usvajanju jezika i stjecanju vještina slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Prema Blaži (1994) rad u dječjem vrtiću organiziran kao svjesna i namjerna razmjena značenja između djece i odgojitelja, kao oblik kvalitetne komunikacije, ima pozitivan utjecaj na djetetov jezični razvoj. Pripremljeni je Montessori odgojitelj govorni model djetetu, ne ispravlja dijete dok govori, daje mu vremena da se govorno izrazi, ne viče na dijete i otklanja svaku buku iz okoline. Odgojitelj potiče na razgovor i izražavanje, čita i priča priče, recitira pjesmice, imenuje stvari, predmete i pojave. Lillard (2013) naglašava da stručno osposobljen Montessori odgojitelj zahtijeva od djeteta konstruktivno ponašanje jer je Montessori obrazovanje strukturirano. Prema Gentaz i Richard (2022) glavna uloga Montessori odgojitelja je usmjeravati djetetove psihičke aktivnosti i strpljivo čekati njihovo očitovanje.

RAZDOBLJA POSEBNE OSJETLJIVOSTI

Montessori je uočila univerzalne značajke djetinjstva: sva djeca imaju upijajući um, prolaze razdoblja posebne osjetljivosti i žele biti samostalna. Philipps (1999) ističe da je Montessori označila bit Montessori pedagogije u uočavanju dragocjenih trenutaka pažnje i korištenje tih trenutaka za poučavanje djece vještinama čitanja, pisanja i računanja. Montessori pedagogija prati razdoblja posebne osjetljivosti za razvoj specifičnih djetetovih sposobnosti. Prema Philipps (1999) razdoblja posebne osjetljivosti su razdoblja razvoja u kojima je izražena posebna sklonost primanju različitih poticaja iz okoline na koje dijete prirodno reagira. „Tijekom takvog razdoblja dijete je obdareno posebnom osjetljivošću koja ga potiče na percipiranje određenih karakteristika u okolini, na učenje određenih vještina, pri čemu druge naizgled bivaju zapostavljene“ (1999, str. 38). Lawrence (2003) ističe da je tijekom promatranja djece Montessori naglasila da u djetetovu razvoju postoje razdoblja koja su povoljnija za stvaranje i produbljivanje osobitih ljudskih obilježja. Montessori je govorila o posebnoj osjetljivosti koja se javlja u tijeku djetetova razvoja i upravo je tada djetetov mozak najosjetljiviji za stvaranje novih neuronskih veza. Jedna od važnih ljudskih sklonosti je sklonost redu, pri čemu je Marija Montessori, promatrajući djecu uočila da mala djeca pokazuju osjećaj i potrebu za redom i pravilnošću u svojoj okolini što im pruža osjećaj sigurnosti. Djeca prolaze kroz razvojna razdoblja posebne osjetljivosti od rođenja do šeste godine života. U tim razdobljima djeca spontano i kroz igru pokazuju predispozicije u razvoju novih spoznaja. Prema Philipps (1999) u Montessori pedagogiji razlikujemo razvojna razdoblja posebne osjetljivosti za red, za uočavanje malih dijelova cjeline, za razvoj osjetljivih sposobnosti, za spremnost u kretanju, za društveno ponašanje i period posebne osjetljivosti za jezični razvoj.

JEZIČNO-GOVORNI RAZVOJ

Philipps (2002) naglašava da prema Montessori pedagogiji jezik ima funkciju pomoći djetetu u orijentaciji i mišljenju, pri čemu jezični pojmovi

daju djetetu kategorije i sheme na temelju kojih se ono orijentira. Jezik je sustav simbola i obrazaca s određenim značenjem koji nam pomažu u procesu mišljenja. Prema Škarić (1986) govor je zvučna ljudska komunikacija koja je oblikovana ritmom rečenica, riječi i slogova i odvija se u njihovoj međusobnoj povezanosti. Bogatstvo rječnika i govornički stil uvijek su prilagođeni osobnom i društvenom razvojnom stupnju. Lawrence (2003) ističe svrhu jezika u pomoći pri međusobnoj komunikaciji i uspostavljanju i održavanju društvenih veza. Osjetljivo razdoblje za razvoj jezika traje tijekom prvih šest godina. Šego (2009) naglašava da na jezično-govorni razvoj i jezičnu kompetenciju djece mogu utjecati urođene sposobnosti, razvijenost govornog i slušnog aparata, socijalna okolina obitelji i vršnjaka, različiti mediji kao i vlastita aktivnost. Blažić (1994) ističe da je usvajanje govora po mišljenju stručnjaka kompromis između bioloških preduvjeta za usvajanje govora i međudjelovanja s okolinom. Prema Montessori (1949) razdoblje posebne osjetljivosti za razvoj jezika počinje već u maternici. Prve su tri godine djetetova života osjetljivo razdoblje razvoja jezičnih vještina koje imaju vitalnu ulogu u djetetovu intelektualnom razvoju. Proces razvoja sposobnosti razumijevanja i jezične uporabe započinje od rođenja i nastavlja se tijekom života. U ranom djetinjstvu djeca uče osnove jezika, uključujući zvukove, riječi, gramatička pravila. Jezični razvoj postaje sve složeniji i uključuje razumijevanje govora drugih ljudi, stvaranje složenijih rečenica i sposobnosti vođenja konverzacije s drugim osobama te sposobnost čitanja i pisanja. Jezični razvoj ovisi o genetskim predispozicijama, okolini, iskustvima i socijalnom kontekstu. Djeca usvajaju jezik slušajući druge ljude, pokušavajući ih oponašati i dobivaju povratne informacije o ispravnosti svojega govora. Jezični razvoj nije ograničen samo na verbalnu komunikaciju nego uključuje i gestikulaciju i izražavanje emocija. Dijete iskustveno razvija i uči jezik od svojega rođenja, tijekom cijeloga predškolskog razdoblja i u kasnijem razvoju. Dijete uči jezik svoje okoline slušanjem glasova, spontano, bez napora. Odrasli stvaraju preduvjete za jezični razvoj. Montessori ističe važnost učenja uz pomoć osje-

tila. Okolina kojoj je dijete izloženo treba biti poticajna i nenametljiva. Što je dijete više izloženo govoru i jeziku, ono će prije ovladati tom vještinom. Prema Lawrence (2003) reagiranjem na jezičnu okolinu dijete usvaja sposobnost reproduciranja zvukova materinskog jezika sa svim dijalektnim osobinama i intonacijom. Lawrence (2003) smatra da uspješnost jezičnog razvoja ovisi o poticajima koje dijete pronalazi u svojem okružju, tj. što je okolina govorno-jezično bogatija, dijete ima veću priliku za razvoj. Šego (2009) ističe da je u procesu razvoja govora važno stvarati poticajne komunikacijske situacije te da će djeca uspješno razvijati svoje potencijale u motivirajućoj i emocionalno zdravoj okolini koja će djetetu pružati razumijevanje, podršku i ljubav. Tvrdi da se uspješno odabranim igrama može potaknuti jezično-govorni razvoj. Dode li do zanemarivanja ili propusta u jezičnom razvoju u prve tri godine života, dijete će ih kasnije puno teže nadoknaditi. Rani jezični razvoj uključuje četiri vještine: slušanje, govorenje, čitanje i pisanje. Sposobnosti slušanja i razvoj govora prethode razvijanju vještina čitanja i pisanja, koje su važne za djetetov uspjeh u školi i jedan su od pokazatelja uspješnosti u stjecanju akademskih kompetencija. Izgovoreni jezik ili govorenje omogućuje djetetu neposredno komuniciranje. Pisani jezik ili pisanje omogućuje djetetu posredno komuniciranje, ima socijalnu i kulturnu vrijednost. Čitanje ili razumijevanje je interpretiranje misli izraženih pisanim znakovima. Razvoj jezika u Montessori pedagogiji potiče sposobnost smislene jezične uporabe u izražavanju vlastitih misli i ideja. Montessori (2001) je promatrajući djelovanje djece u dobi od treće do šeste godine u Dječjoj kući u San Lorenzu uočila kako su djeci sve riječi nove dok ih ne shvate i prirodni tijek dječjega razvoja počinje najprije „upijanjem” riječi, a tek onda slijedi shvaćanje. Na temelju tih spoznaja Montessori zaključuje kako pisani jezik može pomoći govornom jeziku pri interpretaciji ideja.

RAZDOBLJE POSEBNE OSJETLJIVOSTI ZA GOVOR

Prema Philipps (1999) razdoblje posebne osjetljivosti za govor počinje najranije i traje dulje od ostalih razdoblja. Montessori (2001) ističe da je govor prirodna funkcija čovjeka i sredstvo kojim se koristi za ostvarivanje društvenih ciljeva. Bašić (2011) naglašava da se govorni razvoj odvija u procesu konstruktivnog suočavanja djeteta s okolinom pri čemu dijete s dvije do tri godine bez napora nauči materinski jezik. U dijalogu s okolinom dijete tijekom ranoga djetinjstva oblikuje vlastiti govor. Nesvjesno upija govorene jezične strukture, oponaša ih od rođenja i nastojati ih usavršiti reproduciranjem. Montessori polazi od upijajućeg uma - unutarnje pripreme za govor od rođenja do dobi od 3,5 godine. Na govorno-jezičnu sposobnost djeteta utječe pokretljivost ruku. To je prvi stadij govora ili osjetno-motorički stadij usavršavanja govornih mehanizama koji se odvijaju u slijedu od pojave prvih glasova, slogova, riječi, rečenica. Phillips (2002) naglašava da prvo razdoblje počinje djetetovim rođenjem. Između 1. i 2. mjeseca života djetetov sluh posebno je usmjeren na riječi. U 4. mjesecu dijete vidom prati majčina i govornikova usta.. Sa 6 mjeseci u djetetu se zamjećuju kretnje usta koje proizvode prve glasove i slogove. Osobe u djetetovoj blizini svojim posebnim intuitivnim didaktičkim ponašanjem utječu da dijete sa šest mjeseci počinje izgovarati glasove svojega jezika, a u dobi od godinu dana prvu smislenu riječ. Govor se eksplozivno nastavlja razvijati do dobi od 2,5 do 3 godine. U razdoblju posebne osjetljivosti za usavršavanje govora od 18 mjeseci do 5 godina svi su psihičko-motorički putevi slobodni i stabiliziraju se mišićni mehanizmi. Povezana su slušna i motorička područja govora i percepcije koja izazivaju složene kretnje artikuliranja riječi. Između 3. i 6. godine života povećava se uporaba imenica, glagola, pridjeva, priloga i veznika. Djeca se postupno koriste riječima u izražavanju vlastitih misli, usvajaju mnogo novih riječi i sve potpunije izgovaraju rečenice. Do pete godine usvojiti će značajne vještine govora barem jednoga jezika. Lawrence (2003) ističe da dobro razvijena sposobnost komunikacije i motorička spretnost povećavaju djetetovu sposobnost samostalnog djelovanja i istraživanja okoline te da novija istraživanja pokazuju da djeca razvijenih

govornih vještina lakše usvajaju vještine pisanja i čitanja.

RAZDOBLJE POSEBNE OSJETLJIVOSTI ZA PISANJE

Montessori pedagogija potiče i usavršava djetetove potencijale pedagoškim intervencijama u Montessori okolini. Prema Montessori (2001) pisanje je složen proces koji uključuje motoričke mehanizme i intelektualni napor. Lawrence (2003) naglašava da je Montessori u svojoj knjizi „Otkriće djeteta“ napisala da se vještina pisanja razvija spontano kao i govor, a čitanje se, kao interpretacija ideja, predstavljena grafičkim simbolima, usvaja kasnije. Rana se pismenost može razviti u predškolskoj dobi aktivnostima pisanja pri čemu se djeca koriste znakovima i simbolima kako bi prenijela svoje ideje. Vještina pisanja utječe na sposobnost djece da prepoznaju slova i služi za povezivanje vizualne obrade s motoričkim iskustvom. Montessori je uočila važnost kretanja djece kao pripreme aktivnosti za ovladavanje vještinama pisanja. Djeca u Montessori okolini, koristeći se Montessori materijalima za razvoj osjetila, pripremaju ruke za vještinu pisanja. Andika (2022) ističe vještine koje označavaju dječju spremnost za pisanje: razvijeni mišići ruku, pravilno držanje olovke, koordinacija oko-ruka, rukovanje predmetima, vizualna percepcija, bilateralna koordinacija. Prema Chandler (2021) samoregulacija i funkcije fine motorike povezane su s vještinom pisanja u predškolskoj dobi. Pisanje metalnim umetcima kao pomoć za poticanje rane sposobnosti pisanja uključuje senzornu motoriku. Montessori (2003) u svojoj knjizi „Tajna djetinjstva“ opisuje način kako su djeca, rabeći materijale, došla do spoznaja da izgovoreni glasovi odgovaraju slovima abecede i da postoji veza između znaka i zvuka, a pisani jezik postaje prijevod govornoga jezika. Prema Montessori (2003) pisanje je poput plamena koji nakon što ga dijete otkrije, povećava jezično bogatstvo, a u njemu sudjeluju um i ruka. Djeca su uočavala da je pisani jezik jedan od oblika izražavanja i da prenosi poruku kao govorni jezik. Montessori neposredne vježbe pisanja počinju istovremeno čitanjem;

kad dijete opipava slovo od brusnog papira i pri tome izgovara glas, ono spoznaje putem vida, sluha i opipa, što omogućuju osjetno psihički mehanizmi. Ryan (2015) ističe da se, prema Montessori "eksplozija pisanja" događa prije čitanja. Dijete upoznaje slova pisanjem, a zatim ih sastavlja u riječ i počinje čitati. Pomična je abeceda jezgra materijala u jezičnom Montessori priboru.

RAZDOBLJE POSEBNE OSJETLJIVOSTI ZA ČITANJE

Razdoblje posebne osjetljivosti za razvijanje vještine čitanja počinje od 4,5 do 5,5 godina. Prema Harahap (2022) sposobnost čitanja je složena jezična aktivnost. Za razliku od govora i slušanja koji se razvijaju prirodnim putem iz okoline, sposobnost čitanja mora se učiti određenim metodama. U Montessori pedagogiji čitanje se uvodi kao zabavna i korisna aktivnost koja pomaže djetetu razumjeti svoju okolinu, dijeli ideje i iskustva s drugim ljudima. Djeca tijekom ranog djetinjstva mogu učiti čitati s pomoću Montessori metode. Predškolsko je razdoblje pripremno vrijeme za usvajanje složene vještine čitanja. Dijete najprije usvaja vještinu govora da bi do šeste godine znalo prepoznati i razlikovati glasove, uočiti rimu, izdvajati prvi glas u riječi i zajedno pročitati nekoliko kraćih riječi. U razdoblju početnoga čitanja dijete prepoznaje slova i glasove, povezuje ih u riječi/rečenice i shvaća njihov smisao. Sposobnost se čitanja potiče određenim metodama pri čemu Montessori metoda poboljšava učenje poticanjem senzornih i motoričkih elemenata kroz igru. Nakon dobi od 5 godina dijete ulazi u razdoblje posebne osjetljivosti za razvoj višega jezika koji će mu omogućiti daljnji intelektualni razvoj. Lilliard (2012) ističe važnost autentičnosti i izvornosti Montessori pedagogije i vjernost njezinim načelima u radu s djecom. Montessori pedagogija uključuje korištenje Montessori pribora za jezični razvoj koji potiče pokrete rukama za otkrivanje abecede i učenje čitanja i dekodiranja riječi. Upute za čitanje prema Montessori metodi počinju tako što djeca kažiprstom crtaju slova na brusnom papiru i pri tome izgovaraju glasove,

a zatim usvojena slova slažu u riječ, nakon čega koriste slova pomične abecede ili slovarice.

MONTESSORI PRIBOR I VJEŽBE ZA POTICANJE JEZIČNIH I GOVORNIH SPOSOBNOSTI

Philipps (1999) ističe da Montessori pedagogija potiče jezični razvoj u pripremljenoj okolini, pružajući mogućnost slobodnog kretanja i uvid u proces vlastitoga učenja putem pokušaja i pogrešaka. Montessori je osmislila poseban pribor za poticanje vještine pisanja i čitanja. U pripremljenoj okolini djetetu je ponuđen raznovrstan Montessori pribor koji ga potiče na razvoj govora, pisanja i čitanja u skladu s njegovim interesima i sposobnostima. Koristeći se Montessori priborom, dijete uči pisati i čitati u skladu s vlastitim mogućnostima. Svaka se vježba i aktivnost veže s prethodno usvojenim znanjima, tj. prema principu od jednostavnijeg prema složenijem. Montessori pribor za poticanje pisanja čine metalni okviri koji se sastoje od deset geometrijskih likova. Koristeći se priborom djeca potiču finu motoriku ruku, okulomotornu koordinaciju, vizualnu percepciju, pozornost i pamćenje i tako ovladavaju vještinom držanja olovke te se pripremaju za pisanje. Uvod u područje jezika kojim se bogati dječji rječnik i potiče govorni razvoj potiče se slikovnim karticama za imenovanje. Tako djeca uče nove riječi, utvrđuju nazive za predmete, biljke i životinje i posredno obogaćuju rječnik, razvijaju opažanje, pamćenje i mišljenje. U radu se koriste kartice sa što realnijim prikazima ili fotografijama u nizu od pet kartica koja uključuje jednu predstavničku karticu. Slikovne kartice pomažu djeci pri razumijevanju značenja pojedine riječi i pri izgovaranju rečenica. Svaka kartica u toj vježbi ima kontrolnu karticu s ispisanom riječju. Sličice imenica iz okoline bogate dječji rječnik i potiču globalno čitanje. Montessori pribor i vježbe za poticanje jezičnoga razvoja uređeni su tako da je svaka vježba priprema za sljedeću aktivnost. Dijete može uočiti kako skup glasova i slova čine određeni pojam koji ima svoje značenje. Vježbama poticanja prepoznavanja početnog i završnog glasa u riječi dijete nepo-

sredno vježba prepoznavanje određenih glasova i tako se priprema za pisanje i čitanje. Slova od brusnog papira potiču učenje slova abecede i povezivanje određenog slova s glasom. Pribor sadržava kutije sa slovima samoglasnika i suglasnika. Dijete neposredno uči slova (znakovne glasove), povezuje glas i slovo, razvijajući slušno i vidno opažanje. Pribor priprema djecu za pisanje neposrednim povezivanjem osjeta vida, sluha i opipa, razvijajući koncentraciju i usredotočenost. Djetetu se može ponuditi pisanje na ploči bez crtovlja, na pješčanoj podlozi ili na papiru. Optimalno vrijeme za učenje pisanja je od 3,5 do 4,5 godine, a čitanja od 4,5 do 5,5 godina. Pribor pod nazivom slovarica ili pokretna abeceda uključuje tri pribora slovarice i podlogu s crtovljem (drvenom ili platnenom). Prvu slovaricu čine drvena ili plastična slova koja veličinom i bojom odgovaraju onima od brusnoga papira. Druga slovarica sadržava manja slova istoga oblika. Treća slovarica obuhvaća slova na malim karticama tako da su na jednoj strani mala slova abecede, a na drugoj tiskana slova. Slovarice uključuju i interpunkcijske znakove: točku, zarez, upitnik, uskličnik i navodnike. Dijete se priprema za pisanje i uvježbava glasovnu analizu i sintezu te utvrđuje vezu slova i glasa. S pomoću predmeta i kartica s fotografijama predmeta dijete povezuje glas i slovo, razvijajući slušno i vidno opažanje te položaj slova i glasa u riječi. Neposrednim povezivanjem osjeta vida, sluha i opipa dijete razvija fonološku svjesnost, koncentraciju i usredotočenost te se priprema za pisanje i čitanje. Tako se posredno potiče na pisanje i čitanje. Montessori vježbe za poticanje čitanja pri kojima se uvježbava glasovna analiza i sinteza su: čitanje uz male predmete; čitanje uz stvarne predmete: čitanje naloga; trake sa sličicama; sličice i predmeti; stranice s riječima; suglasničke kartice; suglasničke slagalice (puzzle); slagalice i riječi; kartice za čitanje; uvođenje slo-

ženih slova; čitanje knjižica za pojedino slovo; knjižice za čitanje; definicije; uvođenje imenica; uvođenje pridjeva; uvođenje glagola; uvođenje veznika; uvođenje priloga; uvođenje prijedloga. Uvođenje djeteta u upoznavanje vrsta riječi i njihovih osnovnih funkcija moguće je provesti u godini pred polazak u školu. Dijete na zoran i opipljiv način uz pomoć simbola i predmeta raznih oblika, boja i veličina ima mogućnost postupnog učenja gramatičkih struktura. Ujedno uvježbava i čitanje s razumijevanjem.

ZAKLJUČAK

U obrazovnim predškolskim programima koji se koriste Montessori metodom i priborom djece razvijaju vještinu brige o sebi, socijalne vještine kao što su empatija, asertivnost, suradnja i odgovornost pri čemu Montessori okolina djece daje mogućnost slobodnoga kretanja i neovisnog djelovanja, čime se potiče samostalnost i duboka koncentracija. Montessori pedagogija svojom metodom i elementima stvara poticajnu i pripremljenu okolinu koja može potaknuti razvoj jezičnih vještina. Stručnjaci se slažu da uspješnost jezičnoga razvoja ovisi o poticajima koje dijete dobiva u svojoj okolini; što je okolina jezično bogatija, dijete ima veću priliku za razvoj. Montessori pripremljena okolina pruža djetetu mogućnost razvoja u skladu s vlastitim tempom pri čemu se nadograđuju nove vještine, znanja i sposobnosti. Suvremena pedagogija ističe važnost ranog jezičnog razvoja koji potiče bolji uspjeh u akademskim vještinama i uspjeh u rješavanju društvenih problema. Prikupljeni podatci upućuju na mogućnost daljnjeg istraživanja učinkovitosti Montessori pedagogije na jezični razvoj djece i promišljanja o njezinoj mogućoj implementaciji u redovne predškolske programe zbog dobrobiti koje ostvaruju djeca uključena u Montessori program.

LITERATURA

- Andika, W. D., Utami F., Sumarni, S., & Harini, B. (2022). Keterampilan Penting Sebelum Anak Siap Menulis, *Jurnal Obsesi: Jurnal Pendidikan Anak Usia Dini*, 6(4), 2519-2532.
- Andelković, A., & Čubić, S. (2023). Montessori metoda-bezvremenski postulat odgoja. *Facta Universitatis*, serija: *Poučavanje, učenje i obrazovanje učitelja*.239-251.

- Babić, N. (1986). *Utjecaj govora odraslih na govor i praktične aktivnosti djece u predškolskim ustanovama*. Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Bašić, S. (2011). Modernost pedagoške koncepcije Marije Montessori. *Pedagogijska istraživanja*, 8(2), 205-214.
- Blaži, D. (1994). Utjecaj okoline na razvoj govora djece, *Defektologija*, 30(2), 153-161.
- Chandler, C., Gerde, K., Bowles, P., McRoy, Z. Pontifex, B., & Bingam, G. (2021). Self-regulation Moderates the Relationship between Fine Motor Skills and Writing in Early Childhood. *Early Childhood Research Quarterly*, 57, 239-250.
- De Serio, M. (2013). Il metodo Montessori e le case dei bambini. un modello educativo per liberare l'infanzia e avviarla alla conquista dell'indipendenza. *TABANQUE Revista pedagógica*, 26, 39-54.
- Eret, L., & Jagnjić N. (2020). The Confirmation Of Montessori Postulates In Contemporary Educational Neuroscience, *Croatian Journal of Education*, 22(4), 1227-1253. <https://doi.org/10.15516/cje.v22i4.3751> 18.
- Garmaz, J., & Tomašević, F. (2018). Odgajanje opažanjem: neke specifičnosti odnosa prema Montessori pedagogiji. *Služba Božja*, 58 (4), 443-464. <https://hrcak.srce.hr/212681> Pristupljeno 18. srpnja 2023.
- Gentaz, E., & Richard, S. (2022). The Behavioral Effects of Montessori Pedagogy on Children's Psychological Development and School Learning. *Children*, 9(2), 133. doi: 10.3390/children9020133.
- Guillen, M. (2014). The Effects of Montessori Education on the Cognitive ability of Elementary School Children, Columbus State University, EDUF 7116.
- Harahap, F.S.(2022). Učenje čitanja Montessori metodom. *Jurnal Scientia*, 11(02), 139-146.
- Lawrence, L. (2003). *Montessori čitanje i pisanje: kako pomoći djetetu da nauči čitati i pisati – priručnik za roditelje i odgojitelje za djecu od 3 do 7 godina*. Hena com.
- Lillard, A. S. (2013). Playful Learning and Montessori Education. *American Journal of Play*, 38(2), 137-174.
- Lillard, A. (2012). Preschool children's development in classic Montessori, supplemented Montessori, and conventional programs. *Journal of school psychology*, 50 (3), 379-401.
- C. L'Ecuyer, L, Javier, B., & Francisco, G. (2020). Four Pillars of the Montessori Method and Their Support by Current Neuroscience. *Mind, Brain, and Education*, 14(4), 322-334. <https://doi.org/10-1111/mbe.12262>
- Manuel, M. N. (2023). Impact of Montessori Teaching. Methods on Developmental Domains in Early Childhood Education in Lagos State, Nigerija. *Journal of Education Research in Developing Areas (JEREDA)*, 4(1), 113-122., <https://doi.org/10.47434/JEREDA.4.1.2023.113>.
- Montessori, M. (1949). *The absorbent mind*. The Theosophical Publishing House.
- Montessori, M. (2001). *Otkriće deteta*. Čigoja štampa.
- Montessori, M. (2003). *Dijete: Tajna djetinjstva*. Naklada Slap.
- Montessori, M. (2013). *Upijajući um*. Miba Books.
- Montessori, M. (1966). *Dijete – tajna djetinjstva*. Akademija za razvojnu rehabilitaciju.
- Philipps, S. (1999). *Montessori priprema za život. Odgoj neovisnosti i odgovornosti*. Naklada Slap.
- Philipps, S. (2002). *Munchenski Montessori model*. Hrvatsko Montessori društvo.

- Ryan, T. (2015). *The Importance of writing before reading: How Montessori materials and curriculum support this learning process*. University of Wisconsin.
- Sablić, M., Lesandrić, M., & Škugor, A. (2022) Ostvarivanje promjena u primarnom obrazovanju implementacijom Montessori pedagogije. U V. Strugar, V. Rajić (ur.), *Suvremeni pristupi obrazovanju učitelja* (str. 196-234). HAZU i Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
- Sablić, M., Rački, Ž., & Lesandrić, M. (2015). Učiteljska i studentska procjena odabranoga didaktičkog materijala prema pedagogiji Marije Montessori. *Croatian Journal of Education-Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 17(3), 755-782., doi:10.15516/cje.v17i3.1054
- Severson-Kunz, K. (2017). *Teaching Writing using The Writer's Workshop within a Montessori Environment*, Central Washington University.
- Šego, J. (2009). Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece; jezične igre kao poticaj dječjemu govornom razvoju. *Govor*, 26(2), 119-149.
- Škarić, I. (1986). Određenje govora. *Govor*, 3(2), 2-16.
- Wheeler M. (2018). Children at the Center: Differentiating Authentic Montessori Practices from the Whims of 21 Century Education. *Contemporary Issues in Education and Montessori*. St. Catherine University.

ABSTRACT

The aim of this paper is to show the basic elements and specifics of Montessori pedagogy and to explore in the professional literature the contribution of Montessori pedagogy to the language development of preschool children. Philipps (1999) points out that M. Montessori marked the essence of Montessori pedagogy in noticing precious moments of attention and using these moments to teach children reading, writing and arithmetic skills. In Montessori pedagogy, the importance of appropriate stimuli in accordance with the periods of the child's sensitivity in a prepared and stimulating environment that encourages language development is highlighted. Montessori pedagogy creates an atmosphere that supports the natural process of language learning through communication, play and active participation in the learning process. Montessori pedagogy with the help of Montessori materials and activities encourages the child's language development, understanding of speech, writing and reading skills. Montessori pedagogy encourages the child's independence in language learning, giving him the opportunity to independently explore the language and communicate with other people. Thus, the child discovers his individual interests and abilities in language learning and independently builds his knowledge and skills.

Key Words: *Montessori pedagogy, Montessori accessories, Montessori environment, periods of special sensitivity, language and speech development*